

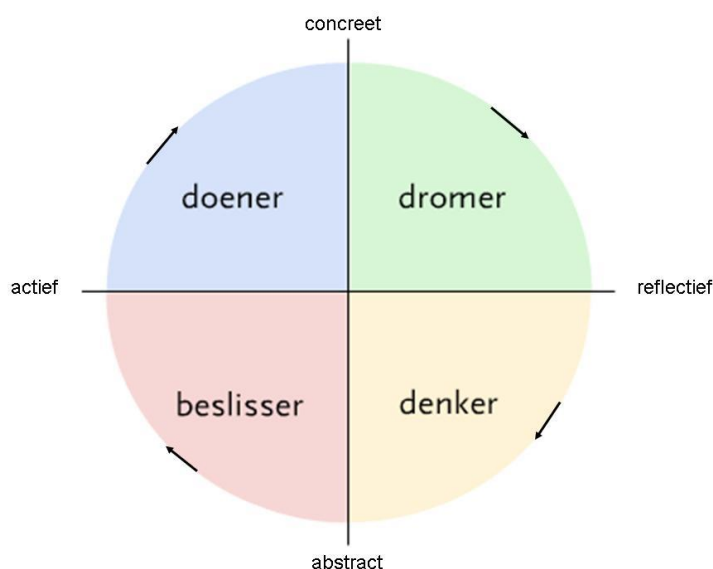
Achtergrondinformatie Leerstijlen en Werkvormen

Marjoleine Hanegraaf (NMI bv) & Frans van Alebeek (PPO-AGV), december 2013

Het benutten van bodembiodiversiteit vraagt om vakmanschap van de teler. Er is immers geen sprake van standaard receptuur om via een verbetering van de biologische bodemkwaliteit, de opbrengst veilig te stellen of te verhogen. Het ontwikkelen van vakmanschap is een leerproces, dat eigenlijk nooit af is. Voortdurend is aandacht nodig om vaardigheden aan te scherpen en nieuwe mogelijkheden in te passen in de bedrijfsvoering. Als adviseur doet u er goed aan om rekening houden met het leerproces van de ondernemer, wat betreft het thema bodembiodiversiteit. De meest ervaren teler kan wat dit betreft nog redelijk aan het begin van de leercurve staan. Dit hoofdstuk biedt informatie en handvatten om telers (nog) beter te kunnen begeleiden bij het benutten van bodembiodiversiteit.

Leerstijlentheorie volgens Kolb

Effectief leren en met succes problemen oplossen is te beschouwen als een cyclus die uit vier fasen bestaat. In elke fase wordt één van de volgende vier leerstijlen toegepast: concreet ervaren, waarnemen & reflecteren, formuleren van abstracte concepten en actief experimenteren (Figuur 1). Volgens Kolb (1984) beweegt het leerproces van een individu zich steeds in dezelfde volgorde door deze fasen, maar is er bij de meeste mensen ook sprake van een voorkeur voor één of enkele leerstijlen.

Figuur 1. Indeling in leerstijlen (Kolb, 1984).

De voorkeursleerstijl is richtinggevend voor de vorm van kennisproducten waarvan het meeste profijt voor het leerproces mag worden verwacht. Uitgaande van deze gedachte zijn mensen in te delen in dromers, denkers, beslissers en doeners. Er zijn verschillende andere theorieën in omloop. Wij hebben ervoor gekozen om in de Masterclass aan te sluiten bij de theorie van Kolb omdat hiermee, in de jaren '90, voor het thema 'mineralenmanagement' goede resultaten zijn behaald. Onderstaand volgt een beknopte beschrijving van de vier leerstijlen.

Leerstijl: ideeënmeners

Een dromer is iemand die de nadruk legt op concrete ervaringen en een groot voorstellingsvermogen heeft. Zijn sterkte is de verbeeldingskracht en fantasie waarmee hij een concrete situatie vanuit verschillende gezichtshoeken kan bekijken en snel verbanden kan leggen tussen een aantal observaties. Het zijn vaak creatieve mensen, die ook ruimte nodig hebben voor het creëren van ideeën.

Optimale leeromgeving:

- ruimte om ervaringen en gevoelens te uiten;
- tijd om de ervaringen te verwerken;
- mogelijkheden om de groep te leren kennen en gedachten uit te wisselen;
- confrontatie met verschillende visies;
- veilige benadering;
- visuele presentatie van de leerstof.

Leerstijl: Denker

Een denker legt de nadruk op de logische samenhang tussen zaken. Hij wil bezig zijn met het vormen van begrippen en zijn grootste kracht is het maken van theoretische modellen. Logica, nauwkeurigheid en denken in heldere, abstracte begrippen staan voorop. Denkers proberen vanuit theoretische modellen naar de werkelijkheid te redeneren.

Optimale leeromgeving:

- duidelijke doelen en helder programma;
- gelegenheid om naar achtergronden te vragen;
- confrontatie met complexe vraagstukken (worden als uitdaging ervaren);
- orde en rust;
- tijd om zelf met de stof bezig te zijn en deze in eigen kaders te plaatsen.

Leerstijl: Besliser

Een besliser is gericht op probleemoplossing en technologische toepassing van begrippen, modellen en theorieën. Hij wordt graag geconfronteerd met problemen waar één juiste oplossing voor gezocht kan worden. Zijn werkwijze is bij voorkeur doelgericht en planmatig.

Optimale leeromgeving:

- duidelijke rode draad in de stof;
- gelegenheid om zelf praktische conclusies te trekken;
- duidelijke relatie tussen leerstof en de eigen praktijk;
- technieken en aanwijzingen om problemen zelfstandig op te lossen;
- deskundige opleiders (moeten het zelf ook kunnen);
- gelegenheid om met zelf bedacht oplossingen te experimenteren.

Leerstijl: doener

De kracht van de doener ligt bij het 'doen'. Hij werkt doelgericht, kan goed met mensen opschieten en wil tastbare resultaten bereiken. Een doener raakt graag betrokken bij een proces en voert graag plannen uit. Hij richt zich daarbij eerder op de informatie van anderen dan op zijn eigen analytische capaciteiten. Hij kan zich snel aan specifieke en concrete situaties aanpassen.

Optimale leeromgeving:

- uitdagende en spanningsvolle situaties, die om keuzes vragen;
- veel afwisseling in werkvormen;
- plaats voor humor, plezier en ontspanning;
- feedback op eigen actie;
- sfeer en contact is belangrijk;
- vrijheid om snel te reageren.

Werkvormen

Ondernemers leren continu en hebben specifieke wensen en verwachtingen wanneer zij zich voor deelname aanmelden. Daarom is het vormgeven van dergelijke trajecten niet eenvoudig. Vanuit de leerstoelgroep Educatie- en Competentie Studies (ECS) van Wageningen Universiteit en Research (WUR) is onderzoek gedaan naar de wijzen waarop kennisoverdracht naar agrarische ondernemers kan plaatsvinden (Gielen et al., 2006). Dit heeft geleid tot een beschrijving van 12 Inspirerende leeromgevingen voor Ondernemers (ILO's) (Tabel 1). De ILO's hebben een metafoor als naam gekregen.

Tabel 1. Inspirerende leeromgevingen (ILO's) voor ondernemers en hun kerntypering.

1. **Masterclass**; de master geeft aanwijzingen aan ondernemers gericht op bewustwording en alternatieven voor verbetering;
2. **Clinic**; een specifieke training, kort en intensief, waarin de kennisvraag centraal staat;
3. **Atelier**; ontwikkelen van creativiteit, scheppend vermogen, zelfexpressie en intuïtie;
4. **Laboratorium**; gericht op experimenteren, haalbaarheid en zekerheid;
5. **Academie**; een multi-/transdisciplinaire omgeving waarin van wetenschap naar praktijk wordt gewerkt;
6. **Generale repetitie**; de deelnemers oefenen samen om te presteren onder leiding van een regisseur;
7. **Ondernemerscafé**; biedt ruimte voor incidenteel leren, toevallige ontmoetingen, infotainment en conculeren;
8. **Boksring**; een competitieve omgeving waarin beter presteren wordt beloond;
9. **Keukentafel**; praten op basis van vertrouwen in een rustige, veilige omgeving;
10. **Utopia**; een groep mensen zet zich in voor een ideaal of gezamenlijk belang;
11. **Studieclub**; ondernemers wisselen praktijkervaringen uit op basis van wederzijds vertrouwen; en
12. **Expeditie**; gericht op het zoeken van nieuwe inspiratie door buiten de grenzen van het bekende te treden.

Met de ILO's kunnen adviseurs en begeleiders in principe al aan de slag om bestaande werkvormen voor agrarische ondernemers te verbeteren en/of nieuwe werkvormen te ontwikkelen. Het resultaat zal in de praktijk vaak nog beter zijn wanneer ook rekening wordt gehouden met de voorkeurs leerstijl van de ondernemer. Zie voor een beknopte uitleg van de leerstijlentheorie de Achtergrondinformatie over dit onderwerp.

De gebruikte typologie van het leerstijlenmodel 'dromer, denker, beslisser, doener' kan worden opgevat als een statische benaming van een dominante leerstijl. Door de typen te verbinden aan de werkwoorden 'voelen, waarnemen, denken en doen' komt beter tot uitdrukking dat het een activiteit c.q. leerfase betreft met een dynamische aard. In Tabel 2 zijn daarom deze werkwoorden gebruikt om onderscheid te maken tussen de verschillende leerstijlen (Hanegraaf & Gielen, 2011). De tabel geeft een inzicht in de meer of minder ingeschatte voorkeuren voor inspirerende leeromgevingen per leerstijl. Opgemerkt zij dat het een eerste inschatting betreft die in een later stadium gecheckt zou kunnen worden aan empirische gegevens.

De tabel laat zich als volgt lezen: Hoe donkerder het vlak des te meer waarschijnlijk is de combinatie leerstijl – leeromgeving. De tabel kan worden gebruikt om inspiratie op te doen voor het (laten) organiseren van nieuwe werkvormen voor een groep agrariërs, uitgaande van de meest voorkomende leerstijlen. Ook kan men op basis van de tabel een individuele agrariër adviseren hoe hij zich de materie over het thema bodembiodiversiteit eigen kan maken.

Tabel 2. Koppeling van werkvormen (ILO's) en leerstijlen.

<i>Inspirerende leeromgeving</i>	Leerstijl			
	Voelen	Waarnemen	Denken	Doen
<i>Masterclass</i>	Light Green	Dark Green	Dark Green	Light Green
<i>Atelier</i>	Dark Green	Light Green	Light Green	Dark Green
<i>Laboratorium</i>	Light Green	Light Green	Dark Green	Dark Green
<i>Ondernemerscafé</i>	Dark Green	Light Green	Light Green	Dark Green
<i>Keukentafel</i>	Dark Green	Dark Green	Light Green	Light Green
<i>Studieclub</i>	Light Green	Dark Green	Dark Green	Light Green
<i>Expeditie</i>	Dark Green	Dark Green	Light Green	Light Green